כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת ויצא ■ ט' כסלו ה'תשפ"א ■ 25.11.2020 ■ גליון מס' 609

ואתם עדי נאום ה'

/ על פי הרה"ג ר' אביגדור נבנצל שליט"א

הנביא אומר: "תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב" (מיכה ז, כ) יעקב אבינו מסמל את מידת האמת ומתנהג אך ורק על פיה, הן בדיבורו והן במעשיו. כשלבן משיג אותו לאחר שברח מביתו יעקב אומר לו: "זֶה עֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי עִמָּךְ רְחֵלֶיךָ וְעִזֶּיךָ לֹא שִׁכֵּלוּ וְאֵילֵי צֹאנְךָ לֹא אָכָלְתִּי: טְרֵפָה לֹא הֵבֵאתִי אֵלֶיךָ... הָיִיתִי בַיּוֹם אֲכָלַנִי חֹרֶב וְקֶרַח בַּלָּיְלָה וַתִּדַּד שְׁנָתִי מֵעֵינָי" (בראשית לא, לח-מ) הרי לנו שמעשי יעקב אבינו נעשים על פי מידת האמת שכן הוא עומד בנאמנות בהתחייבותו לשמור על צאן לבן למרות שהלה רימה אותו לאורך כל השנים הללו. לאחר שלבן אילץ את יעקב לעבוד שבע שנים נוספות עבור רחל, נאמר: "וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ עוֹד שֶׁבַע שָׁנִים אֲחֵרוֹת" (שם כט, ל).

שואל מו"ר הרב נבנצל שליט"א: פסוק זה לכאורה סותר את עצמו מיניה וביה, כיון שמצד אחד כתוב "וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ עוֹד שֶׁבַע שָׁנִים" משמע שאותן שבע שנים הנוספות שוות לשבע הראשונות; אולם מאידך מתיבת "אֲחֵרוֹת" משמע שהיו שונות לחלוטין משבע הראשונות, שכן הביטוי 'אחר' בתורה מסמל תמיד אי שוויון בין הדברים. דוגמה לכך, התורה אומרת: "וְיָצְאָה מְבֻיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר" (דברים כד, ב) הפסוק מתייחס לאישה שבעלה גירשה "כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר" (שם א) מסביר רש"י: "אין זה בן זוגו של ראשון, הוא הוציא רשעה מתוך ביתו וזה הכניסה" אם באמת לא היה הבדל בין שני האנשים הללו התורה הייתה אומרת 'והייתה לאיש שני' כיון שהביטוי 'שני' פירושו שווה לראשון (עיין יומא סב:) הרי לנו שהביטוי 'אחר' מתפרש כדבר שונה לחלוטין. כיצד אם כן מתיישבת הסתירה בין תחילת הפסוק לסופו?

אומר הרב: המילה 'עוד' נאמרה כלפי יעקב, ואילו המילה 'אחרות' כלפי לבן, דהיינו לפי הסיכום שהיה ביניהם יעקב היה צריך לעבוד שבע שנים ובתמורה לבן יתן לו את רחל; נמצא שעבודת שבע שנים אלו מגיע ללבן על פי הדין, מה שאין כן שבע שנים הנוספות, 'אחרות' מהראשונות מבחינת דרך השגתן כיון שהשיג אותן לבן ברמאות. מאידך, אותן שבע שנים נוספות מצד יעקב היו "עוֹד שֶׁבַע שָׁנִים" כלומר בדיוק כמו הראשונות מבחינת הנאמנות כלפי המעביד "מה ראשונות באמונה אף האחרונות באמונה, ואף על פי שברמאות בא עליו" (רש"י בראשית כט, ל) נמצא שיעקב ממשיך לעבוד באותו מרץ למרות שרימו אותו. ובהמשך, כשמסכמים את תנאי התשלום ויעקב עובד שש שנים נוספות, לבן ממשיך לרמות אותו ומשנה מפעם לפעם את תנאי ההסכם "למדנו שהחליף תנאו מאה פעמים" (רש"י שם לא, ז) ולמרות הכל יעקב אבינו ממלא את תפקידו באמונה "זֶה עֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי עִמָּךְ רְחֵלֶיךָ וְעִזֶּיךָ לֹא שִׁכֵּלוּ וְאֵילֵי צֹאנְךָ לֹא אָכָלְתִּי" (שם, לח) ואע"פ שכשפגש יעקב את רחל בפעם הראשונה ליד הבאר אמר לה: "כִּי אֲחִי אָבִיהָ הוּא" (שם כט, יב) ומסביר רש"י: "אם לרמאות הוא בא גם אני אחיו ברמאות" דהיינו אם לבן ינהג עמו ברמאות הוא יחזיר לו רמאות, שכן נאמר: "עִם עָקֹשׁ תִּתְפַּתָּל" (תהילים יח, כז), לא מצינו שום רמאות מצד יעקב, מלבד העובדה שמסר לרחל סימנים כדי שלבן לא יחליף אותה באחותה. עבודה במסירות נפש ונאמנות שעבד יעקב אבינו משמשת דוגמה לדורות. חז"ל למדו מיעקב אבינו עד היכן צריך השומר להתאמץ בשמירתו (בבא מציעא צג:) ודבר זה מחייב את כולנו. הרמח"ל מסביר את הפסוק: "ה', עֵינֶיךָ הֲלוֹא לֶאֱמוּנָה" (ירמיהו ה, ג) כלומר הקב"ה מצפה מאיתנו להיות נאמנים, ולא רק בין אדם לבוראו אלא גם בין אדם לחבירו, לנהל משא ומתן ביושר עם הבריות. כמובן שנאמנות נדרשת משני הצדדים - עובד ומעביד, ולא כמו במקרה שלנו שרק יעקב היה נאמן ואילו לבן ניצל אותו ורימהו.

הגמרא אומרת: "אמר רבא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה" (שבת קיט:) לא היו בה אנשים נאמנים. שואלת הגמרא: וכי כן הוא? והרי "אפי' בשעת כשלונה של ירושלים לא פסקו ממנה אנשי אמנה" מתרצת הגמרא: "לא קשיא, כאן בדברי תורה כאן במשא ומתן" כלומר בדברי תורה

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

הסברה או כפיה
אחת התכונות היותר חשובות לכל מחנך או מנהיג היא הסבלנות, הקב"ה דרש ממשה רבנו כי יתנהל עם עם ישראל "כאשר ישא האומן...
המשך בעמ' 2

שו"ת חורף
בעקבות מגפת הקורונה, כעת שחג החנוכה קרב ובא ברצוני לברר האם ניתן וצריך להדליק נרות חנוכה בין תפילת מנחה לערבית כנהוג בבית הכנסת?...
המשך בעמ' 3

מן הבאר ההיא
אחרי שיעקב חולם על ארבע המלכויות, כהכנה ליציאתו לגלות. רגליו נושאות אותו, והוא מגיע לארץ בני קדם. ושם על הבאר, יעקב...
המשך בעמ' 5

סיפור לשבת
אומן אומן ראש השנה
בעשור הראשון של המאה עשרים, התוודעו כמה בחורים צעירים בפולין לדמותו של ר' נחמן מברסלב ולספריו. באותה העת, ר' נחמן לא...
המשך בעמ' 6

שביבים
- *קודש לנדוניית הבת*
- *למנוע חששות ופחדים*
- *סגולה להברחת שודדים*
- *אין אדם נוגע במה שמוכן לחברו!*

המשך בעמ' 7

היו נאמנים, שאם נשאלו על טעמה של הלכה ולא ידעו אמרו 'לא למדתי הלכה זו' ולא היו מתהללים לומר שלמדו אבל שכחו, אולם במשא ומתן לא היו נאמנים. נמצא שהאדם נדרש להתנהג על פי מידת האמת, כיון שחותמו של השי"ת אמת, הן בדברי תורה והן במלאכה. מוסיף הרב ומלמד סיבה נוספת מדוע חייבים להיות אנשי אמת; הקב"ה אומר לישראל: "וְאַתֶּם עֵדַי נְאֻם ה'" (ישעיהו מג, יב) כל אחד מישראל צריך להיות עד על מציאות ה' ואחדותו, כפי שנאמר: "אָנֹכִי אָנֹכִי ה' וְאֵין מִבַּלְעָדַי מוֹשִׁיעַ" (שם יא) כשיהודי אינו איש אמת איננו יכול למלא תפקיד זה כיון שהחשוד בשקר פסול לעדות, ממילא גם אם יעיד אמת אינו נאמן, וכדברי הגמרא: "כך עונשו של בדאי שאפילו אמר אמת אין שומעין לו" (סנהדרין פט:) אדם ישר אומר משהוא - נאמן; אדם שקרן אומר משהו - אינו נאמן, ממילא אם יאמר שהוא מאמין בהקב"ה, גם אם באמת מאמין, מ"מ עדותו אינה מתקבלת שכן מי ערב לנו שדובר אמת? יוצא אם כן שאם אנחנו צריכים להיות עדי ה' חייבים להיות אנשי אמת על מנת שהעדויות שלנו תתקבלנה.

מעבר לזה מי שרגיל לשקר גם את עצמו הוא לא ישכנע, שכן הוא אינו יודע מתי מדבר אמת ומתי לא, ולמרות שיאמר פעמיים ביום "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקינוּ ה' אֶחָד" (דברים ו, ד) לא בהכרח יחדרו דבריו אל לבו, שהרי רגיל הוא להוציא מפיו גם דברים שיודע בוודאות שאינם אמת, ובשעת ניסיון לא ימצא בנפשו את כוחות הנפש הנדרשים כדי לעמוד בניסיון והוא עלול להגיע לכפירה ח"ו. האמונה בלב יהודי חייבת להיות איתנה וחזקה, אחרת לא יהיו לו כלים להתמודד במצבי מבחן, לכן חייב לשמור על כל היוצא מפיו שיהיה אמת. מוסר זה למדנו מאבינו יעקב שכל מעשיו ודיבורו היו על פי מידת האמת, ולא בכדי נאמר עליו: "תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב" (מיכה ז, כ).

הסברה או כפיה

/ הרב יעקב הלוי פילבר

אחת התכונות היותר חשובות לכל מחנך או מנהיג היא הסבלנות, הקב"ה דרש ממשה רבנו כי יתנהל עם עם ישראל "כאשר ישא האומן את היונק" [במדבר יא יב], וכשמשה טען שאינו יכול לבדו לעמוד במשימה הזו, נאמר לו שיצרף אליו מזקני העם "ונשאו אתך במשא העם", ואת הנשיאה במשא פירש רש"י: "התנה עמהם על מנת שיקבלו עליהם טורח בני שהם טרחנים וסרבנים". ועל כך אמר הנביא הושע [יא ג]: "ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו" ופרש"י: "שלחתי לפניהם מנהיג המרגילם בנחת - זה משה". מאידך כאשר איש בעל סמכות (כמו הורים, רבנים, מחנכים או מנהיגים) מנסה לעשות קיצורי-דרך בהשגת המטרה החינוכית הרצויה לו, דרכו זו לא תצלח. וכנגדם אמר שלמה [משלי כב ו]: "חנוך לנער על פי דרכו". לראות את החניך ולא את רצונות המחנך.

דוגמא לדבר אנו מוצאים כאשר הקב"ה נגלה ליעקב בבית לבן ואומר לו: "שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך" [לא ג] לכאורה היה צריך יעקב לארוז מיד את מטלטליו ולקרוא לנשיו ובני ביתו ולומר להם לקום מיד ולשוב לארץ כפי שנצטווה מפי הגבורה. אבל יעקב אינו נוהג כך אלא קורא לרחל ולאה לשדה, ושם הוא תחילה מתאר להם באריכות (שמונה פסוקים) את מצבם הבלתי נסבל בביתו של לבן, ובתיאור זה אינו מסתפק באמירה הכללית: "ואביכן התל בי והחליף את משכורתי עשרת מונים" אלא נכנס לפרטי הפרטים של תעלוליו של אביהן לבן, כדי לשכנע אותן שמצבן בבית אביהן הוא רע, ורק אחר כל זאת לבסוף הוא מסיים ואומר את צו הבורא: "עתה קום צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ מולדתך". ואכן דבריו אלו של יעקב שכנעו את רחל ולאה, והן משיבות ואומרות לו: "הלא נכריות נחשבנו לו", ורק לבסוף לאחר ששוכנעו הן אומרות: "כל אשר אמר אלקים אליך עשה".

השל"ה בספרו "שני לוחות הברית" [בסוף פרשת ויצא] לומד מהתנהגותו זו של יעקב יסוד חשוב בחינוך, וכך הוא כותב שם: "אין ראוי לאדם, כשירצה דבר מה מאנשי ביתו, שיכריחם על זה על צד האונס והניצוח, אף כי הוא מושל בהם". כוונתו שלא ינצל האדם את הכוח והסמכות שיש לו לכפות על הכפופים לו את רצונו. "אבל ישתדל לפתות (לשכנע) אותם על מה שירצהו, בתכלית מה שאפשר כדי שיתעוררו לזה מעצמם, כי זה הוא יותר טוב משיעשו זה על צד האונס וההכרח". ואת דבריו אלו מבסס השל"ה מיעקב: "ראה כמה הרבה יעקב דברים עם רחל ולאה כדי שיתרצו בטוב (בהסכמה) לבא, אע"פ שהקב"ה ציווה לו שישוב לביתו".

העדפת ההסברה והשכנוע על הכפייה והפעלת הסמכות היא דילמה המלווה כל מחנך, בעניין זה נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש במסכת ברכות [ז א]: "ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי: טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר מכמה מלקויות, שנאמר [הושע ב]: 'ורדפה את מאהביה וגו' ואמרה אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה', וריש לקיש אמר: יותר ממאה מלקויות, שנאמר [משלי י"ז]: 'תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה'". מהי מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש? מסביר אותה הראי"ה בספרו "עין איה": גם רבי יוחנן וגם ריש לקיש שניהם סוברים שהחינוך בדרכי נועם הוא עדיף מהטלת מרות בכפיה, והמחלוקת שלהם היא האם הכלל הזה תקף בכל מקרה, או שהוא רק במקרים מיוחדים. רבי יוחנן סובר שההנהגה הזו נכונה רק במסגרת רגילה, שבדרך כלל המסגרת ממושמעת ומשתפת פעולה, ורק אם לפעמים יש בה סטייה וחריגה מהדרך הטובה הדורשת רק "כמה מלקויות", אז יש להימנע מהפעלת כוח ולטפל בחריגה הזו בדרכי נועם. אבל כאשר המסגרת מפורקת, וכדי להשיבה לתיקנה יש להשתמש ב"מאה מלקויות", במצב מופרע כזה לפי רבי יוחנן יש להפעיל כח. ואילו ריש לקיש (שהוא עצמו היה פעם ראש של בריונים והכיר מקרוב את נפשם של הפושעים) הוא סובר שהטיפול הנכון, אפילו במקום שצריך "מאה מלקויות", גם שם יש להשתמש בהסברה ושכנוע ולא בהפעלת הכח.

שו"ת חורף

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

הדלקת נרות חנוכה במנייני חצרות - חלק א'

לקוראי עלון בסוד שיח היקרים! בימים אלו אני כותב שו"ת אודות השאלה במתבקשת על מנהג הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת בעוד כל שהבהב מן המניינים מתקיימים במקומות מאולתרים כאוהל תכיפות תניות סאורקים, ענינת ציבוריות ועוד, ונשאלת השאלה האם ניתן לקיים במקומות כאלו את מנהג הדלקת נרות חנוכה בין תפילות מנחה ועריבית כנהוג, או שמאחר ואין כך ממש 'בית כנסת' אין להדליק ועל כל פנים לא לברך.

כדרכה של תורה - התשובה מתארכת ומסתעפת ולכן בעיליון כך אפרסם רק את חלקה הראשון (ונקי מאחר ועדיין לא סיימתי לכתוב את כל התשובה) העוסק בהידור מנהג הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת והשלכה מכך להדלקת נרות חנוכה במסיבות ואירועים, ובע"ה בשבוע הבא תובא חלקה השני של התשובה (בתקווה שאסיימה עד כדי ליין שר' שאול שיק היקר מצפה לי)

שאלה: בעקבות מגפת הקורונה בתי הכנסת פתוחים רק למניין מצומצם של מתפללים, ולכן רבים מתפללים בחצר בית הכנסת, או בכל מיני מתחמי תפילות מאולתרים שהוקמו לצורך העניין בחצרות הבתים, בגינות ציבוריות ועוד.

כעת שחג החנוכה קרב ובא ברצוני לברר האם ניתן וצריך להדליק נרות חנוכה בין תפילת מנחה לערבית כנהוג בבית הכנסת, או שמאחר ומדובר על מקומות מאולתרים אין צורך להדליק ובוודאי לא לברך?

תשובה: תחילה אברר שורש המנהג להדליק נר חנוכה בבית הכנסת ולאחר מכן אתייחס לנידון מנייני החצרות.

הנה יש לברר מדוע נהגו להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת, הרי כל אחד מדליק בביתו, ומדוע בנוסף לכך יש להדליק גם בבית הכנסת?

ד' טעמים להדלקת נר חנוכה בבית הכנסת

ואכן הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת אינה מצווה מדברי סופרים כמו הדלקת נר חנוכה בבתים, אלא היא מנהג שהונהג בתקופת הראשונים, ונראה שניתן לציין למנהג זה ארבעה טעמים שונים:

א: כדי להוציא ידי חובה את מי שאינו בקי במצווה זו ואינו מדליק בביתו.

ב: כדי להוציא ידי חובה את האורחים שאוכלים ושותים וישנים בבניין בית הכנסת.

ג: יש בזה הידור מצווה לעניין 'פרסום הנס'.

ד: לעשות 'זכר למקדש' בבית הכנסת שהוא 'מקדש מעט' זכר להדלקת המנורה בבית המקדש.

ועיין בהערה מקור הטעמים הנ"ל[א].

והנה על הטעם הראשון מצינו חולק על כך[ב] - וכך מקובל להלכה - שאין אפשרות למי שאינו בקי לצאת ידי חובת מצוותו בהשתתפות הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת שהרי מצוות נר חנוכה היא 'נר איש וביתו' ולכן כדי לצאת ידי חובה צריך להדליק במקום הדיורים, והדלקה של נר חנוכה בבית כנסת לא יכולה להוציא ידי חובה מי שלא גר בבניין בית הכנסת, וכך פסק הרמ"א וזה לשונו[ג]:

'ואין אדם יוצא בנרות של בהכ"נ, וצריך לחזור ולהדליק בביתו'.

וגם הטעם השני לא מצוי בזמננו, שבזמנם אכן בניין בית הכנסת היה מקום אש"ל (אכילה שתיה ולינה) עבור אורחי העיירה, כמבואר בגמרא במסכת פסחים[ד] שהיו עושים קידוש בליל שבת בבית הכנסת עבור האורחים שהיו אוכלים ושותים ולנים בבניין בית הכנסת, אך בזמננו אין זה מצוי ומשום כך כתב השולחן ערוך בהלכות שבת[ה] שטוב יותר להנהיג לא לקדש בבית הכנסת[ו].

וגם בנכונות הטעם השלישי בזמננו יש לפקפק, מאחר והמעיין במקור המרכזי לטעם הזה והוא בשו"ת הריב"ש[ז], ימצא שביאר טעם זה לפי זמנם שלא היו יכולים לקיים את המצווה כתקנה שהיו מדליקים בתוך הבתים מפני הסכנה שיד האומות תקפה עלינו והיו מדליקים בתוך הבתים, ולא היה פרסום הנס אלא לבני הבית בלבד, ולכן הנהיגו להדליק בבית הכנסת כדי לעשות פרסומי ניסא דרבים עכת"ד, ולפי זה בזמננו שרבים מדליקים בפתחי הבתים ובחלונות, ונרות החנוכה נראים לעיני כל ב"ה, שמא כבר לא שייך טעם זה.

טעם פרסום הנס על פי דרכו של הגר"א

אמנם בתורתו של הגר"א מצאנו אור חדש לביאור מנהג זה, והוא מדמה מנהג למנהג אמירת ההלל בליל הסדר בבית הכנסת לאחר תפילת ערבית, למרות שכל אחד אומר אחר כך את ההלל בביתו על סדר ההגדה[ח] אלא שבכל מצווה שיש בה גדר של 'פרסום הנס' גדר זה נחלק לשניים - פרסומי ניסא דיחיד, ופרסומי ניסא דרבים.

ומשום כך מדליקים נרות חנוכה בבית הכנסת כדי לקיים 'פרסום הנס דרבים', כלומר פרסום הנס שבא מכוחו של 'ציבור' ולא מכוחו של 'יחיד'.

וראה בספר 'הררי קדם'[ט] שעל פי הבנה זו ביאר מדוע נהגו להדליק בבית הכנסת דווקא בין מנחה לערבית, ועוד כתב שם שמנהג הגר"ח בבריסק היה להדליק את נרות החנוכה בבית הכנסת

במוצאי שבת חנוכה קודם אמירת 'ויהי נועם' ובערב שבת חנוכה היה מקפיד שלא יברך הש"ץ על ההדלקה שקודם תפילת מנחה- כל זמן שלא התאסף מניין[ו], וכל זה משום גדר זה של 'פרסום הנס של ציבור'.

ומעתה יש לומר שאף בזמננו שרבים מדליקים בחצרות הבתים ובחלונות, ונרות החנוכה נראה לעיני כל, מכל מקום סוף סוף זהו פרסום הנס שבא מכוחו של יחיד, ועדיין המנהג להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת במקומו עומד, כדי לקיים 'פרסום הנס' שבא מכוחו של ציבור.

אך הטעם הרביעי - 'זכר למקדש' - שייך בזמננו ללא פקפוק לכאורה, ואולי יש להוכיח שלמעשה זהו הטעם העיקרי מכך שהשולחן ערוך והרמ"א כתבו[יא] למקם את החנוכייה בבית הכנסת באופן שתואם את צורת עמידת המנורה בבית המקדש.

על כל פנים - מאיזה טעם שיהיה - השולחן ערוך פסק להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת, ואף כתב שמברכים על נרות חנוכה אלו[יב].

סתירה בפסקי השולחן ערוך

ויש שתמהו[יג] על פסק זה של השולחן ערוך לברך על הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת, והרי גם אחרי כל הטעמים הנ"ל, סוף סוף אין זה אלא בגדר 'מנהג' ולא מצווה מדברי סופרים, ואם כן היאך פסק השולחן ערוך לברך על מנהג זה, שהרי בהלכות ראש חודש פסק השולחן ערוך לא לברך על אמירת ההלל בראש חודש מאחר ואינו אלא 'מנהג' (בשונה מאמירת ההלל בחגים שזו מצווה גמורה)?

ונאמרו כמה תירוצים באחרונים ליישב סתירת השולחן ערוך בזה, ראה בהערה[יד].

הדלקת נרות חנוכה במסיבות וכינוסים

והנה על פי כל הנ"ל דנו פוסקי זמננו האם ניתן לברך על הדלקת נרות חנוכה במסיבות חנוכה, באולמי שמחות, בכינוסים וכדומה הנערכים בימי החנוכה.

ורוב הפוסקים נקטו שלא ניתן לברך על הדלקת נרות חנוכה אלו, מאחר ועל אף שיש בזה עניין של 'פרסום הנס' מכל מקום שמא לא תיקנו אלא בבית הכנסת דווקא, והרי אפילו על המנהג של הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת נשפך הרבה דיו ונשתברו הרבה קולמוסים כדי ליישבו ולכן 'הבו דלא לוסיף עליה', ואין לנו אלא מה שנהגו ולא לחדש מנהגים חדשים, ובפרט שהטעם של 'זכר למקדש' שייך רק בבית הכנסת ולא באולמי שמחות, וראה לשונות הפוסקים בהערה[טו].

ואני הקטן ברצוני להוסיף לכל הנ"ל טענה נוספת לפי דרכו של הגר"א, שהעניין הוא לקיים 'פרסום הנס דרבים' הבא מכוחו של ציבור, אם כן יש לדעת שלא כל אסיפת אנשים נחשבת 'ציבור', אלא רק אסיפת אנשים לצורך דבר הנעשה במניין, כגון לתפילה וכדומה, וכבר כתבתי כך לעניין 'קריאת התורה' לפוסקים שנוקטים שהוא 'חובת הציבור' ויחיד אין עליו חיוב לשמוע קריאת התורה אלא רק באופן שהוא חלק מ'ציבור', האם נאמר שאם אותו יחיד שלא היה בבית הכנסת ביום קריאת התורה, אבל לאחר מכן בדרך למקום עבודתו עולה הוא על אוטובוס, ושם הוא מתקבץ - במקום אחד - עם עוד תשעה יהודים (שגם הם לא שמעו עדיין קריאת התורה באותו יום) האם נבוא ונאמר שמעתה חלה עליהם חובה לקיים 'קריאת התורה' משום שיש כאן 'ציבור'?.

לכאורה אין זה נחשב 'ציבור', ורק כאשר מתאספים עשרה יהודים לצורך דבר הדורש מניין - אז יש להם שם של ציבור[טז].

וממילא כאשר מתאספים עשרות אנשים ואף מאות לאירוע כזה או אחר, אין עליהם שם של 'ציבור' ואין זה נחשב 'פרסום הנס' של ציבור, אלא אם כן במהלך האירוע / כינוס מתפללים שם תפילת מנחה ו/או ערבית[יז].

אך יש מהפוסקים שנוקטים שיש מקום לברך על הדלקת נרות חנוכה בכל מקום קיבוץ רבים כגון מסיבות, אירועים וכדומה, ובאופן מפתיע כך גם דעת הגר"ע יוסף זצ"ל, ונקטו כך משום שלדעתם עיקר הטעם משום 'פרסום הנס' ולכן לא שנא בית כנסת ולא שנא מקום כינוס אחר, בכולם ניתן להדליק ולברך כדי לפרסם את הנס.

והנה במנייני חצרות זה מקום הקיבוץ בזמננו, ואין מסיבות ואין אירועים המוניים, אבל כאמור לעיל לדעת רוב הפוסקים לא ניתן לברך במסיבות וכינוסים, ולכן צריכים אנו לברר האם יש למניינים מאולתרים אלו גדר של 'בית כנסת' שיהיה ניתן להדליק ולברך בהם כדרך שמדליקים ומברכים בבית הכנסת.

המשך בשבוע הבא אי"ה.

להוספות והערות: shyogel@gmail.com

א - הנה הבית יוסף בסימן תרע"א כתב בשם הכל בו שני טעמים להדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת, או משום הארחים (טעם ב') או משום פרסום הנס, אך במקור הדברים בכל בו כתוב קצת אחר וזה לשונו (סימן מ"ב) 'ונהגו כל המקומות להדליק נר חנוכה בבית הכנסת להוציא מי שאינו בקי ושאינו זריז בזאת גם כי הוא הדור המצוה ופרסום הנס וזכר למקדש', ועיין בריב"ש סימן קי"א שכתב רק טעם 'פרסום הנס', ומכל הנ"ל נראה שניתן להוציא ארבעה טעמים שונים למנהג זה וכמו שכתבתי למעלה. שו"מ שכן סידר את ד' הטעמים הנ"ל כנ"ל בשו"ת מנחת אלעזר ח"ב סימן ס"ח ועיין שם מה שהביא משו"ת בנין שלמה להקשות על הב"י שכתב בשם הכל בו טעם שלא כתב ומה שכתב עוד בכל זה.

ב - שו"ת הריב"ש סימן קי"א.

ג - סימן תרע"א סעיף ז'.

ד - דף ק"א עמוד א'.

ה - סימן רס"ט סעיף א'.

ו - ואמנם שם כתב השו"ע ליישב מנהג המקומות שכן עושים קידוש בבית הכנסת אע"פ שאין אורחים מצויים משום שבטל הטעם לא בטלה התקנה, אך בהלכות חנוכה לא נכנס כלל לכך, וכתב בפשיטות שמדליקים ומברכים על נרות חנוכה בבית הכנסת ומבואר אם כן שהטעם של האורחים הוא לא הטעם העיקרי, ועוד שהמעיין בבית יוסף בסימן רס"ט יראה כמה טעמים נוספים ליישב את מנהג הקידוש בליל שבת בזמננו בבית הכנסת, וטעמים אלו לא שייכים כלל למנהג הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת.

ז - סימן קי"א.

ח - וראה מש"כ במקום אחר אודות גדר אמירת ההלל בליל הסדר.

ט - מועדים א' סימן קפ"ח.

י - וזה דלא כמגן אברהם סימן תרע"א ס"ק י', והובא להלכה במשנה ברורה שם ס"ק מ"ז.

יא - סימן תרע"א סעיף ז'.

יב - שם.

יג - שו"ת חכם צבי סימן פ"ח ומובא בבאר היטב ובשערי תשובה על השולחן ערוך שם.

יד - א. יש שתירצו שמנהג הדלקת נרות חנוכה בבית כנסת הוא לא יצירה של דבר חדש, אלא הרחבה של מצוות הדלקת נר חנוכה, להוסיף בפרסום הנס וממילא שייך לברך עליו 'אשר קדשנו במצוותיו' שהוא חלק ממצוות הדלקת נרות חנוכה, אבל אמירת ההלל בראש חודש הוא יצירה חדשה ולא שייך לומר עליו 'וציוונו' לדעות שלא מברכים על המנהג (ראה שו"ת שבט הלוי חלק א' סימן קפ"ה).

ב. היעב"ץ (בנו של החכם צבי) תירץ שמאחר ויש שיטות שונות אם יש לברך על המנהג, הרי על אף שביחס לאמירת ההלל של ראש חודש הסיק השו"ע שלא לברך הוא מחמת ספק ברכות להקל, אולם בהדלקת נרות חנוכה לא שייך לומר 'ספק ברכות להקל', שהדלקה ללא ברכה אין בה כלל פרסומי ניסא, שהרי מדליקים נרות בכל ערב להאיר את הבית, והפרסומי ניסא נוצר רק מאמירת הברכות, ולכן בזה הכריע השולחן ערוך לברך שלא שייך לומר בזה 'ספק ברכות להקל' (עיין שצירפתי את שיטת היעב"ץ בחלק א'.....) ובמילים אחרות: השו"ע נוקט שלא לברך על מנהג, אבל שונה הדבר כאשר המנהג עצמו הוא לברך ודו"ק.

ג. מרן הגר"ע יוסף זצ"ל כתב לחלק בין מנהגים שהנהיגו חכמי ישראל את העם שניתן לברך עליהם, לבין מנהגים שהעם נהג מעצמו, עיין בדבריו בשו"ת יבי"א חלק ז' או"ח סימן נ"ז ועיין שם עוד דרכים ליישוב קושיא זו.

טו - **שו"ת ציץ אליעזר (חלק טו סימן ל):** 'ברור הדבר שאין לברך, ופוק חזי כמה דיות נשתפכו בקשר למנהג ההדלקה בבית הכנסת ואיך שאפשר לברך על כך, וכמה מגדולי דורות הקפידו באמת שלא לברך על ההדלקה בביהכ"נ [הגם שלמעשה כן מברכין כפסק השו"ע]...על כן ברור ופשוט הדבר שאין בכחנו להוסיף עוד ולהנהיג להדליק ולברך על הדנ"ח במסיבות, ויש למנוע זאת, והמברך מברך ברכה לבטלה, והנמנע יקבל שכר על הפרישה'.

שו"ת מנחת יצחק (חלק ו סימן סה): 'הנה כמה דחקו רבותינו למצוא טעם על ברכה זו

בביהכ"נ כמבואר בתשו' הריב"ש (סי' קי"א) ובתשו' חכם צבי (סי' פ"ח), ואיך יעלה על הדעת לחדש מעצמנו מה שלא שערו אבותינו, וביותר על עיקרם של אסיפות כאלה אין רוח חכמים נוחה הימנם ואיכמ"ל'.

שו"ת שבט הלוי (חלק ד סימן סה): 'הנה כבר נשאלתי על זה כמה פעמים, ודעתי העני' דאין לברך, וטעמי ונמוקי דהפוסקים נתקשו בעצם המנהג של הדלקה גם בבית הכנסת...והנה בטעם להוציא שאינו בקי חולק הריב"ש שם שהי' אביר הפוסקים שכ' שאין אדם יוצא בזה, - וא"כ עיקר הטעם במש"כ הכל בו משום הידור מצוה פרסום הנס וזכר למקדש, וא"כ אולי לא נתיסד המנהג רק בבית הכנסת דיש בזה דמיון להדלקת מנורה במקדש ואיכא בזה זכר למקדש...ואם אמרו בבית הכנסת דנעשה כאחד ממנהגי בית הכנסת הקדושים מנ"ל להוסיף במה שאינו דומה, וכל מנהגי ישראל נתיסדו בטעמים שנגלו לפני מיסדי התקנה, וכיון שאין נ"ד דומה לגמרי אין בכחנו להוסיף, וידעתי גם ידעתי שהיו מדינות שהיו מברכים במסיבות כאלה אבל מי יודע אם רוח חכמים נוחה מהם'.

ספר הליכות שלמה (חנוכה פרק י"ז סעיף ד' ובהערה 8 שם): 'אין מברכין על הדלקת נרות חנוכה באסיפות וכדו', דהואיל והברכה שבבית הכנסת היא עצמה אינה מעיקר התקנה, הבו דלא לוסיף עליה - כן התריע רבנו (הגרש"ז) על מה שהיה נפוץ לברך על הדלקת הנרות במסיבות חנוכה וכדו'.

טז - ובספר הררי קדם הביא לחדש יותר שגם ציבור שהתאסף לתפילת ערבית אך כבר סיים את התפילה כבר פקע שם 'ציבור' לאחר שהתפללו ואין זה אלא 'ברוב עם' ללא חלות של 'ציבור' ולכן יש להקפיד להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת בין מנחה לערבית שעדיין שם ציור עליהם, ומשום כך הפקיד הגר"ח להדליק במוצאי שבת קודם אמירת 'קדיש תתקבל', ובמנחה בערב שבת חנוכה רק לאחר שכבר התאספו מניין של אנשים קודם תפילת מנחה עיין שם.

יז - שוב מצאתי הערה זו גופא בספר הררי קדם שם.

ואכן כתב שם להעיר על פי זה על אלו המדליקים נר חנוכה במקומות שמתאספים שם רבים כגון בכינוסים של צדקה וכו' שאין להם תורת ציבור (אמנם הביא שם גם דוגמא של חתונה, וזה צ"ע שלכא' מאחר וצריך 10 א"כ יש לזה שם ציבור, ובאמת משמע ממנו שרק כאשר מתאספים לתפילה זה נחשב ציבור ויש לעיין עוד).

מן הבאר ההיא

/ הרב איתמר הרשקו

אחרי שיעקב חולם על ארבע המלכויות[1], כהכנה ליציאתו לגלות. רגליו נושאות אותו[2], והוא מגיע לארץ בני קדם. ושם על הבאר, יעקב רואה שלושה עדרי צאן, הרובצים עליה ומחכים לשאר הרועים. למרות שהיום עוד גדול, וזו לא העת לאסוף את המקנה.

ומכיוון שמעשה אבות סימן לבנים, ובמיוחד לגבי סדר הירידה לגלות. התורה מדגישה כבר ביציאה הראשונה, מה פועל יעקב עם האומות. שבתחילה יעקב אמנם הגיע עד לחרן, אך הוא שב להר המוריה על מנת להתפלל שם, ורק אח"כ הוא יורד לחרן[3].

עניין זה, התגלה גם בגלות 'החרש והמסגר', שיצאו אחת עשרה שנים קודם גלות צדקיה[4]. ולולי זאת, לא הייתה תקומה חלילה, לעם ישראל בגולה[5]. וכך גם יעקב קודם הגיע לחרן, כשהוא עם כל נכסיו ולא חסר דבר. אך כאשר הוא נאלץ לשוב לארץ, משיג אותו אליפז, ויעקב מניח לו את כל רכושו[6].

וכך בזמן הגלות, כילה הקב"ה את זעמו על העצים ועל האבנים, ונפשנו הייתה לנו לשלל.

יחד עם זאת, לא נופלת רוחו של יעקב, והוא כבר מבקש להטיב עם המקום אליו הוא בא. כשאמר לרועים, שעליהם להשלים את עבודת היום, ובכך להטיב עם צאנם[7]. וכך נהגו ישראל בכל תפוצותיהם, כשבאו לתת עצות טובות ליושבי הארצות, בהן הם גלו.

הדבר שגרם לרועים לבלבול, התחיל יום אחד קודם. שכן ביום אמש, באה השמש בצהריים, על מנת שיעקב ילון בבית ה'[8]. ולכן היו כאלו שדימו לחשוב, שהעולם השתנה מכאן והילך. ולמחרת הם דאגו, שמא גם היום לא יספיקו להשקות את צאנם, טרם תבוא השמש[9].

אך יעקב אבינו ידע את האמת, שלא שקעה השמש קודם זמנה, אלא בעבורו. ועל כן, הוא מבאר להם- 'מה שהיה הוא שיהיה, ואין חדש תחת השמש'. וכך מנחיל יעקב לבניו, את ההבנה שיש להמשיך ולחיות, למרות חורבן הבית[10]. והן עוד היום גדול, שיגיע בהמשך. כמו השמש ששבה וזרחה לו, כשנרפא ממכת המלאך[11].

המקום בו יעקב מגלה כל זאת, נמצא על הבאר, הרומזת לבתי המקדש בישראל[12].

ויעקב מצליח להביא את עניין בית המקדש, עד לבתי המדרשות שבבל.

עד אשר יעקרו הם, וישובו לירושלים[13]. והדרך לשם עוברת במעבר יבוק[14], כשיעקב חוצה את המים לשניים בירדן[15]. וכך התורה שנתגלתה בבבל, תופיע בשתי פנים בארץ ישראל. הן כפי שהונחלה מדורי דורות, והן כפי האור החדש שזורח בציון[16].

והמים אשר נמצאים בארץ, יציצו ויפרחו מתחת למפתן המקדש[17], עד אשר יפרצו לרוב[18]. ומן הבאר ההיא- ישקו העדרים.

1 - ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו, א"ר שמואל בר נחמן אלו שרי אומות העכו"ם דא"ר שמואל בר נחמן מלמד שהראה לו הקב"ה לאבינו יעקב שרה של בבל עולה שבעין עוקים ויורד, ושל מדי חמשים ושנים, ושל יון מאה ויורד, ושל אדום עלה ולא ידע כמה, באותה שעה נתירא יעקב אבינו ואמר שמא לזה אין לו ירידה, א"ל הקדוש ברוך הוא (ירמיה, ל) ואתה אל תירא עבדי יעקב ואל תחת ישראל כביכול אפילו אתה רואהו עולה אצלי משם אני מורידו שנאמר (עובדיה, א) אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנך משם אורידך נאם ה'- תנחומא ויצא, ב

2 - "וישא יעקב רגליו", משנתבשר בשורה טובה שהובטח בשמירה נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת כך מפורש בב"ר- רש"י בראשית כט, א

3 - וא"ת וכשעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עכבו שם? איהו לא יהיב לביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו ומן השמים יעכבוהו איהו עד חרן אזל, כדאמרינן בפרק גיד הנשה. וקרא מוכיח "וילך חרנה" כי מטא לחרן אמר- "אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו?" יהב דעתיה למהדר וחזר עד בית אל וקפצה לו הארץ... והוא הר המוריה שהתפלל בו אברהם, והוא השדה שהתפלל בו יצחק. וכן אמרו בסוטה (ישעיהו ב ג) "לכו ונעלה וגו'" לא כאברהם שקראו הר, ולא כיצחק שקראו שדה, אלא כיעקב שקראו בית אל. ע"כ פרש"י מדוייק- רש"י שם כז, יז

4 - גלות יכניה, הוא יהויכין קדמה לגלות צדקיהו אחת עשרה שנה. וזו היא צדקה, שמיהר והחריב ביתו כדי להגלות דורו של צדקיה לבבל, בעוד שחכמי גלות יכניה קיימין. שילמדו תורה לאלו הגולים אחריהם, לפי שרוב חכמי התורה, גלו עם יכניה. דכתיב בהו, החרש והמסגר אלף- רש"י גיטין פח.

5 - אלא צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל שהגלה גלות צדקיהו ועדיין גלות יכניה קיימת דכתיב ביה בגלות יכניה (מלכים ב כד, טז) החרש והמסגר אלף- גיטין פח.

6 - ד"א לפי שבא בידים ריקניות. אמר אליעזר עבד אבי אבא, היו בידיו נזמים וצמידים ומגדנות, ואני אין בידי כלום. לפי שרדף בן עשו במצות אביו, אחרו להורגו והשיגו. ולפי שגדל אליפז, בחיקו של יצחק, משך ידו. א"ל מה אעשה לציווי של אבא, אמר לו יעקב, טול מה שבידי והעני חשוב כמת- רש"י בראשית כט, יא

7 - "הן עוד היום גדול", לפי שראה אותם רובצים כסבור שרוצים לאסוף המקנה הביתה, ולא ירעו עוד. אמר להם הן עוד היום גדול, כלומר אם שכירי יום אתם, לא שלמתם פעולת היום. ואם בהבמות שלכם, אעפ"כ לא עת האסף המקנה וגו' (ב"ר)- רש"י שם, ז

8 - "כי בא השמש", היה לו לכתוב ויבא השמש. וילן שם כי בא השמש, משמע ששקעה לו חמה פתאום שלא בעונתה, כדי שילין שם- רש"י שם כח, יא

9 - התורה מדגישה שהיו שם שלשה עדרי צאן, כלומר ישנה 'חזקה' של לפחות שלושה רועים, שדימו לחשוב זאת

10 - תניא אמר ר' ישמעאל בן אלישע, מיום שחרב בית המקדש, דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לאכול בשר ולא לשתות יין. אלא סאין גזרין גזרה על הצבור, אא"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה. ומיום שפשטה מלכות הרשעה שגזרת עלינו גזירות רעות וקשות, ומבטלת ממנו תורה ומצות ואין מנחת אותנו ליכנס לשבוע הבן ואמרי לה לישוע הבן, דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא אשה ולהוליד בנים, ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו. אלא הנח להם

לישראל, מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין- בבא בתרא ס:
11 - ומדרש אגדה 'ויזרח לו' לצרכו, לרפאות את צלעתו. כמה דתימא (מלאכי ג) 'שמש צדקה ומרפא בכנפיה'. ואותן שעות שמיהרה לשקוע בשבילו כשיצא מבאר שבע, מיהרה לזרוח בשבילו- רש"י בראשית לב, לב
12 - וכל הענין המסופר כאן, להודיעו שיצליח בדרך הזה, ויצא ממנו זרע זוכה לרמז הזה. כי הבאר ירמוז לבית המקדש, וג' עדרי צאן עולי שלשה רגלים, 'כי מן הבאר ההוא ישקו העדרים', שמשם היו שואבין רוח הקדש- הרמב"ן בראשית כט, ב
13 - תניא רבי אלעזר הקפר אומר, עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל, שיקבעו בארץ ישראל- מגילה כט.
14 - "את אשר לו", הבהמה והמטלטלין. עשה עצמו כגשר, נוטל מכאן ומניח כאן- רש"י בראשית לב, כד
15 - ומדרש אגדה נתן מקלו בירדן ונבקע הירדן- שם, יא
16 - או שירמוז 'כי מציון תצא תורה' (ישעיהו ב ג) שנמשלה למים (ב"ק יז), 'ודבר ה' מירושלם'. ונאספו שמה כל העדרים, באים 'מלבא חמת עד נחל מצרים' (מלכים א ח סה), וגללו את האבן והשקו, שמשם היו שואבין רוח הקודש, והשיבו את האבן מונח לרגל הבא- הרמב"ן שם כט, ב
17 - וישבני אל פתח הבית והנה מים יצאים מתחת מפתן הבית קדימה כי פני הבית קדים והמים ירדים מתחת מכתף הבית הימנית מנגב למזבח- יחזקאל מז, א
18 - והיה יום אחד הוא יודע לה' לא יום ולא לילה והיה לעת ערב יהיה אור. והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם חצים אל הים הקדמוני וחצים אל הים האחרון בקיץ ובחרף יהיה- זכריה יד, ז-ח

סיפור לשבת

אומן אומן ראש השנה

/ אביב לובאן

בעשור הראשון של המאה עשרים, התוודעו כמה בחורים צעירים בפולין לדמותו של ר' נחמן מברסלב ולספריו. באותה העת, ר' נחמן לא היה מוכר בפולין. מרכזים קטנים של חסידי ברסלב ישבו במספר עיירות באוקראינה ובארץ, והשפעתם הייתה מועטה. אירוע מכונן ב"התקרבות" של הבחורים מפולין לצדיק הברסלבי הייתה הנסיעה לאומן שבאוקראינה, וההשתתפות בתפילות ראש השנה בקרב חסידי ברסלב. בחזרתם לפולין, החלו להפיץ את הבשורה על התגלית ה"חדשה", ולעשות נפשות; וככה נוצרה תנועת ברסלב הפולנית. לימים, תנועה זו תשפיע על סופרים, הוגים, ואומנים חילוניים. חסידי ברסלב בפולין נודעו בשל הנסיעות השנתיות לאומן. בעיתונות וברחוב הם נקראו "אומאנער חסידים" (חסידי אומן) ו"החסידים הרוקדים הנוסעים לאומן".

העליות לרגל לאומן התמקדו סביב ראש השנה. ההתקבצות סביב שולחנו של ר' נחמן הועתקה לקברו על ידי תלמידו ר' נתן, בהבנתו כי הדברים שאמר ר' נחמן על "הראש השנה שלי", דווקא בסוף חייו, מכוונים לתקופה שלאחר הסתלקותו. "שיכולין אז אנשים לקבל תיקונים, מה שבכל השנה לא היה באפשר שיהיה להם תיקון בשום אופן [...] העיקר להיות אצלי..."

בשנת 1917 התחוללה המהפכה הבולשביקית ברוסיה, ובעקבותיה פרצה מלחמת האזרחים הרוסית. צבאות ה"אדומים", ה"לבנים" וה"ירוקים" נלחמו זה בזה – אך אזרחים יהודים היו מטרה משותפת לכולם.

בכרוז על ראש השנה משנת תשט"ז (תודה לר' שמואל תפילינסקי) נזכר ר' יצחק מאיר קורמן, (מראשי החסידים בפולין שעלה ארצה באמצע שנות ה-30, ועבד במכון שוקן בסוף שנות ה-40), בתקופה זו:

ומן אז [1918] התחיל[ו] הסכנות המרובות בדבר התקבצות על ראש השנה לאומאן – אפילו מאוקריינא – מחמת הכנופיות רוצחי אדם ימ"ש. ואנשי שלומנו [חסידי ברסלב] מפולין סכנו את עצמם כל פעם במסירות נפש גדול, ברוב געגועים והשתוקקותם לבוא לאומאן, אבל הרבה נלקחו לתפיסה ונאבד זכרם, רחמנא ליצלן – וכן שני נפשות נהרגו רחמ"ל על הגבול סמוך לעיר אוסטרה, כידוע. אשר מאז נתקשה מאד הדרך וחדלו האורחות מלבוא לאומאן ממדינת פולין...

היו מראשי התנועה שיצאו נגד הברחות הגבול המסוכנות (כך לדוגמה, המשפיע ר' יצחק ברייטר, במכתב משנת 1923, לחסיד צעיר שחשב לנסוע מארץ ישראל לאומן: "ודעתנו הוא כי אין צריכין ליסע לאומין בעת כזה אשר ההשגחה [האלוקית] מראה בחוש שאינה מסכמת לזה... גם הוא אינו רשאי לעשות שטות הזה לסכן את עצמו וליסע. ושטות הזה לסכן את עצמו ולעבר ימים ונהרות וגבולין, הוא יוצא מתוך רבוי אור ודקדוק יתרה, מה שלא צוה רבנו ז"ל כלל וכלל..." ['שארית יצחק' עמ' מב-מג]). במקומן, הציעו ראשי התנועה תפילות מיוחדות וריטואלים חדשים, למלא את החלל שנותר. כאשר "חדלו האורחות" לאומן, הם החליטו לקיים "קיבוץ" על ראש השנה בעיר לובלין, "ירושלים דפולין". החל משנת 1930 הם התפללו בישיבת חכמי לובלין, בהזמנת והשתתפות ראש הישיבה הרב מאיר שפירא (מחולל הדף היומי).

נוסף על מאות מכתבים מההתכתבות המסועפת שלו עם חסידי ברסלב בפולין ובאוקראינה, קורמן שמר ומסר למכון שוקן כמה מסמכים וכרוזים של חסידות ברסלב-פולין, ובהם: "קול קורא במדבר" משנת 1932 (בתמונה). כרוז זה נכתב בכתב יד, והועתק בסטנסיל (בשביל שכפול והפצה ברבים).

המשך בעמוד הבא...

בין דברי הכרוז נאמר כי כאשר "נסתם הדרך ליסע לאומאן להשתטח על ציון [=קבר] רבינו ז"ל בערב ראש השנה ולקבוע מקום עבור המשכת תיקוני ר"ה של רביז"ל, בבית הכנסת שלו שם – מיני אז נבחר מכל אנשי שלומינו שבמדינת פולין להתאסף יחד ולקבוע מקום עבור המשכת תיקוני ר"ה של רביז"ל בעיר לובלין". כותבי הכרוז הבינו כי תמצית ההתקבצות באומן היא "לקבוע מקום עבור המשכת תיקוני ראש השנה של רבינו ז"ל". "קביעת המקום" פועלת לקדש את המקום, ומכשירה אותו להיות כלי להופעת "אור רבנו ז"ל", בעולם הדומה למדבר. ההשתתפות בקיבוץ – אפילו בעצם ההגעה, ושבירת המניעות הכרוכה בה – מביאה להתחדשות נפשית מורגשת, ו"להשתוקקות אמונה פשוטה אמיתית... אשר זה הוא תיקון העולם באמת". התיקון שנעשה בקיבוץ אינו רק לחסידים – ואף לא לעם ישראל בלבד – אל, לכל העולם: "עבור נפשו ועבור כל העולם כולו"; "ויומתקו כל הדינים מעלינו ומעל כל ישראל ומכל העולם".

מסמכים נוספים מאוסף קורמן במכון שוקן שופכים אור על "קיבוצים" ברסלביים בפולין משנות השואה. במכתב יוצא דופן מתחילת המלחמה, שנת 1940, החסיד ר' צבי לסקר, תלמיד-חבר של ברייטר, כותב לקורמן, מווילנה (עיר שאותה הרגמנים טרם כבשו, ואליה הוא ברח): "[ה]אם היה קבוץ על ראש השנה שנה זו? היה אמנם 'קיבוץ' בורשה, אבל אוי לו לאותו הקיבוץ שמתפלל תחת מבול של פצצות, יריות, שרפות ומיתות משונות ממזיקי עלמא. הבה ואנסה לתאר לך על הניר הקר – שיכול את הכל לסבול – קיצור קטן שבקטן על הקרבות מאנ"ש של ר"ה". בכישרון ספרותי מלסקר מתאר את תפילות ראש השנה של חסידי ברסלב שהתקיימו בעת הפצצות חיל האויר הגרמני על ורשה, כשבועיים אחרי פרוץ המלחמה (אחרי פגרה של שלושה ימים, שנתנה תקוה ליהודי העיר שתהיה מנוחה בחג – תקוה שהתבדתה).

החסיד ר' ביירך רובינזון, ששכל את משפחתו בשואה, שרד את אושוויץ ועבר לאמריקה ואחר כך לארץ, כתב ב-1947 לקורמן על ראש השנה בלב המלחמה: "ושנה תש"ב [1941] בראש השנה היה בעזרת ה' כינוס בעיר אפטא, אשר התפללו יחד [החסידים] וגם עשו ריקודין..."

אחתום בהיסטוריה קרובה יותר. באחת הנסיעות סביב ראש השנה (מעידן הטרום-קורונה), בטיסה מאוקראינה לצ'כיה שהייתה מפוצצת בחסידים והגיטרות שלהם, עמדתי במעבר בסוף המטוס ועשיתי יוגה. דייל צ'כי צעיר ניגש אליי (אולי היוגה גרמה לו להרגיש שנוכל לתקשר) – ושיתף אותי בתמיהתו על עולי הרגל הבלתי שגרתיים. הוא שמע על עליית הרגל (כל מזרח אירופה רועשת ממנה), אבל הוא רצה להבין מה העניין. אמרתי לו: באומן, קבור אדם שאמר שאין יאוש כלל. החסידים מאמינים שעל ידי זה שהם נוסעים ובאים על קברו, הם משדרים חיזוק ותקווה לכל הזקוקים להם, לכל השבורים והמדוכאים, בכל העולם כולו, באשר הם שם. זה נגע בו.

יהי רצון ש"יומתקו כל הדינים מעלינו ומעל כל ישראל ומכל העולם", אמן. ■

שביבים / שאול שיף

קודש לנדוניית הבת

מה אם אין ברשות המשפחה סכום מספק עבור נדוניה לבתם? עם שאלה זו התמודדה משפחה יהודית-איטלקית במודנה שבאיטליה. הפתרון שרקחה נחשף בכתב יד מרתק שהגיע לאחרונה לספרייה הלאומית בירושלים.

השנה היא 1778 . המקום - העיר מודנה שבאיטליה. משפחת הכלה, שאת שמה אנו לא יודעים, מנסה לגייס סכום כסף שישמש את בתם בתור נדוניה לחתונה הקרבה. היות שלא היה להורי הכלה סכום מספק, יש להניח שעברו זוג ההורים על הרכוש שברשותם בחיפוש אחר פריט יקר ערך שיוכל לפתור את מצוקתם. הפתרון נגלה להם בצורת ספר תורה שברשותם, "הכתובה על הקלף כתב נאה".

אפשר שראו במכירת ספר התורה מעשה שאינו מכבד את קדושתו, או שמא האמינו שבדרך שבחרו יצליחו לגרוף את הרווח הנאה ביותר. כך או כך, החליטו לארגן הגרלת ספר תורה, כשהסכום הנאה שירוויחו מהכרטיסים להגרלה יועבר קודש לנדוניית הבת.

האירוע כולו תועד בפנקס השייך למנהל ההגרלה שתיעד את שמות ומספרי המשתתפים בה, ושהגיע לאחרונה לספרייה הלאומית. וכך נכתב בהקדמה לכתב היד: "תורת ה' תמימה ... בכתיבה תמה יפה וברה, כל זמן שבעליה צנועים ספר תורה מונחת בארון הקדש בכבודה והידורה, ובהגיע תור נערה בפרק בתולה נישאת בדקו ומצאו כי השגת יד חסרה ... והסכימו להטיל חלשים על הקדשים זאת התורה הכתובה על הקלף כתב נאה ... ולקבץ עליה גורלות כפי המצטרף למלאת את החסר, וכל גורל בעד שלשה ליטרים מט[בע] מודינא, ובהקבץ סך המצטרך יוטל הגורל לפני מע' ישיבתנו".

ההימור של בני הזוג השתלם ורבים מבני הקהילה במודנה

ומקהילות נוספות רכשו כרטיסים להגרלה - אם מתוך רצון להיות הבעלים של ספר תורה מהודר, ואם מתוך רצון לסייע לזוג ההורים במצוקתם. כתב היד מגלה כי היו משתתפים שרכשו גם עשרה כרטיסים ויותר. בסך הכל נרכשו 808 כרטיסים להגרלה, סכום שאנו מקווים ששירת את הכלה וחתנה הטריים בחייהם המשותפים יחדיו.

הצצה לכמה מהשמות שמופיעים בכתב היד. כפי שניתן להיווכח, היו לא מעט משתתפים שרכשו יותר מכרטיס אחד. בסוף ההקדמה, ציין מנהל ההגרלה את שמו: "אברהם יצחק הכהן זלה"ה חותם פה מודינא אור ליום ה' ט"ו לחדש שבט שנת ל'ק'ח' את' ספר ה'תורה הזה". את שם הזוכה, או את שם המשפחה שהעמידה את ספר התורה למכירה, בחר שלא לספק.

היוזמה מתפשטת

וכבר עמדנו לפרסם כתבה זו, כשהגיע לידינו כתב יד נוסף שנכתב כמה שנים מאוחר יותר. כתב היד הזה, גם הוא ממודנה שבאיטליה, מספר את סיפור הגרלת ספר תורה מהודר נוסף לאותה מטרה - הכנסת כלה בברית הנישואים. טרם הצלחנו לאשש את השערותינו לגביו, אך בהחלט סביר להניח שמדובר באותן נפשות פועלות שארגנו את ההגרלה המוקדמת לכבוד כלה אחרת. והפעם אנו גם יודעים את שמו של הזוכה בר המזל - ישראל צ'רבו (צבי) סגרסטי מרג'ו שבאיטליה.

(מפרסומי הספרנים של הספרייה הלאומית בירושלים)

■ למנוע חששות ופחדים

הימים היו ימי תחילת מלחמת העולם השנייה. תלמידי ישיבת קלצק התפזרו בכמה עיירות בליטא. ניסו לא לבלוט בשטח המלחמה. כאשר כבשו הרוסים את ליטא, החלו לרדוף את חיי הדת. אחד מתלמידי קלצק, החליט לנסות את מזלו ולברוח מן הארץ השסועה. הוא פנה לשגרירות הבריטית וביקש שינפיקו עבורו אשרת הגירה לבריטניה. בתחילה סירבו עובדי השגרירות לבקשתו, אולם התלמיד היה עקשן לא קטן והצליח למצוא חן בעיני כמה פקידים ולקבל מהם אישור בכתב שהשגרירות הבריטית תשקול את בקשתו לקבלת אשרת הגירה.

האישור כמובן לא היה שווה מאומה כרגע, אולם היה בכך פתח של תקווה. ימים נקפו והדי המלחמה התגברו. השגרירות הבריטית נסגרה ואנשיה ברחו לממלכה המאוחדת הרחוקה מהדי הקרב. התלמיד החליט שאין לו מה להפסיד. נטל את המסמך המאשר שהשגרירות הבריטית שוקלת לאשר לו הגירה, נכנס עימו אל ראש ישיבת קלצק, הגאון רבי אהרן קוטלר (ב' בכסלו יום פטירתו). "החלטתי לנסות את מזלי ולהפליג לבריטניה", סיפר לרבי אהרן, "אולי ירחמו עלי בכניסה לשערי המדינה ולא ישיבו את פני ריקם". "לא כדאי לך!" הזהיר אותו רבי אהרן. "הדרכים מסוכנות, אין ברשותך כל מסמך חוקי שמאשר לך לנוע. גדולים הסיכויים שתשוב במפח נפש, אם בכלל תישאר בחיים. אל תיטול את הסיכון". התלמיד מיאן להאזין. הוא הגיע להיפרד מראש הישיבה. הוא מוכן לנסות את מזלו בכל מקרה. משראה רבי אהרן קוטלר שהדבר מנוי וגמור עמו, 'נכנע' להפצרותיו של תלמידו, בירכו ונפרד ממנו לשלום. כעת עלה על אוטובוס צפוף ומחניק שעשה את דרכו לקובנה. מקובנה יעלה על רכבת הנוסעת לעיר נמל גדולה, ממנה יפליג לבריטניה. כשבידו, כזכור, המסמך המאשר שהשגרירות הבריטית 'שוקלת' להעניק לו אשרת כניסה. בהגיעו לתחנת הרכבת נוכח לגלות שהמוני אזרחים ממתינים לרכבת. כולם כמוהו רוצים לברוח כל עוד אפשר מהמלחמה הקרבה ובאה. במאמץ אדיר פילס לו תור לקופה, רכש כרטיס לקרון זול במיוחד והמתין לביאת הרכבת לתחנה. משזו הגיעה, נדחק לקרון צפוף וחיכה לתחילת הנסיעה. לאחר דקות ארוכות, כשמימינו ומשמאלו נדחקים אנשים, שמע קריאות בשמו. הוא היה בטוח שמדובר בדמיון, או שמא מחפשים מישהו אחר. זה הרי שם לא נדיר כלל. אלא שאחרי כעשר דקות התפרץ אל הקרון מורו ורבו רבי אהרן קוטלר. "יענק'ל", קרא רבי אהרן נרגש, "הם אישרו! כמה דקות אחרי שעזבת את העיירה הגיעה טלגרמה מהבריטים שכניסתך לבריטניה אושרה! סע לשלום". יענק'ל היה נרגש. רבי אהרן עלה לאוטובוס מהעיירה אל קובנה, טרח לחפש אותו בתחנת הרכבת ואף עלה לקרון דקות ספורות לפני היציאה לדרך, כדי להעביר לו את הידיעה על אישור כניסתו לממלכה המאוחדת. "רגע", התנער יענק'ל, "למה הרב טרח להגיע עד לפה לספר לי זאת? הרי הבריטים היו מכניסים אותי ממילא". "מה זאת אומרת?!" היה תורו של רבי אהרן להתפלא, "וכי אניח לך לעשות את כל הדרך מלא חששות ופחדים מהעתיד? כעת תיסע בשמחה" - - -

■ סגולה להברחת שודדים

בית הכנסת שבמרכז העיר בואנוס איירס שבארגנטינה היה מלא מפה לפה. קהל גדול נקבץ הערב, לשמוע את שיחתו של מגיד המישרים הנודע הרה"ג רבי מאיר מיכאל גרינוולד שליט"א, בדבר גודל מעלת אמירת הברכות בכוונה ועניית אמן. כשסיים את נועם שיחו, קרא לקהל השומעים לקבל על עצמם כאן ועכשיו קבלות טובות, ואכן - רבים וטובים משומעי לקחו קיבלו על עצמם להתחזק באמירת הברכות בכוונה ובעניית אמן כהלכה. שנתיים חלפו, ושוב הוזמן הרב גרינוולד לשאת דברים בקהילה. כהרגלו, כשסיים את הדרשה, פנו אליו אנשים להודות לו, לשוחח עמו, או לספר סיפור אישי. אחד מהם היה הרב ד', מנכבדי הקהילה וחשוביה, שניגש אליו וביקש לספר מעשה שהיה בביתו שלו - לאחר הדרשה הקודמת שנישאה לפני שנתיים. וזה דבר המעשה: כאמור, כשנתיים קודם לכן, נשא הרב גרינוולד דרשה באותו בית הכנסת, וחיזק את הציבור באמירת ברכות בכוונה ועניית אמן. גם הרב ד' ובני משפחתו השתתפו בדרשה, ושבו הביתה תוך קבלה עצמית חזקה, לומר את הברכות כראוי, בכוונה, בהתלהבות, ותוך הקפדה שמישהו יענה אמן - וישלים את כתר הברכה. ההחלטה הזו הכניסה את הבית לאווירה רוחנית קסומה, כל אמירת ברכה הפכה למעמד של חיבור עם אבא שבשמים, והדבר שיפר את האווירה הביתית. תקופה ארוכה חלפה, כשבני הבית כמעט התרגלו לאמירת הברכות בכוונה. 'כמעט' אמרנו, ולא בכדי, שכן אמת ויציב שאמירת הברכות כראוי כבר הפכה לשגרה, אך מאז הקבלה - לא היו שם ברכות 'רגילות'. לכל ברכה נלוותה משמעות, כל ברכה זכתה בכבוד, כל ברכה נאמרה בכוונה, כל ברכה היתה רגע מרגש ונפלא! ואז, בשעת ערב שגרתית ורגילה, התחוללה

דרמה בבית: לפרנסתו, עוסק הרב ד' במסחר ביהלומים. השכונה בה הוא מתגורר אינה רחוקה משכונות פשע, ולכן הקיף את הבית בחומה בצורה, רישת את הסביבה במצלמות משוכללות, קבע אזעקות בכל שער וחלון, ולא נחה דעתו עד שהבית חובר למוקדי אבטחה שונים. הבית של משפחת ד' היה מבצר לכל דבר, אבל ברגע הזה - דבר לא עזר: בשעת ערב שגרתית, שעה שהאם מטגנת חביתות לילדים הסועדים ארוחת ערב, לפתע פתאום נפרצה הדלת באבחה עוצמתית, ושני שודדים בריאי בשר וגבוהי גוף, עטויי רעלות שעיניים אכזריות ניבטות מחוריהן, פרצו אל תוך הבית בצווחות מקפיאות דם, כשאקדחים נוצצים מבין זרועותיהם החסונות. הילדים קפאו במקומם אחוזי שיתוק, והאם - - -

אמם, רגע קודם, ניגשה אל מכשיר ה'מיני בר' ומזגה לעצמה כוס מים קרים לשתיה. עתה, היא עמדה לברך את ברכת 'שהכל', וכרגיל - ביקשה מהילדים להתקרב, התרכזה, הביטה בדף בו כתובות הברכות, ונערכה למעמד הברכה. היא כבר החלה לומר 'ברוך' כשהדלת נפרצה, ואז עצרה לרגע אחוזת הלם... אבל לא יותר מרגע. תוך רגע התעשתה, ואין לדעת איך ומנין נטלה את הכוחות, אבל היא פשוט המשיכה לברך, בקול רם, 'ברוך אתה השם, אלוקינו מלך העולם, שהכל נהיה בדברו'. את הברכה בירכה בכוונה כהרגלה, כאילו אין שני שודדים חסונים ומאיימים עומדים במרכז המטבח, מול עיניה העצומות למחצה... והילדים, כהרגלם, פשוט ענו 'אמן'. קולני, תוסס, 'אמן' כמו ש'אמן' צריך להיות. אין לדעת אם ענו אמן מתוך תקווה לנס, אם הבינו את הסיטואציה, או שפשוט כך התרגלו - לענות אמן רציני ואיכותי... ולנוכח עניית ה'אמן' - הלא יאומן קרה: השודדים החסונים שכנראה היו המומים, אולי נבהלו מצעקת ה'אמן' ואולי מהעובדה שאיש לא נע ולא זע. מה שבטוח - אימה וחרדה אפפו אותם, והם נמלטו מהבית כלעומת שבאו! לא יאומן, פשוט כך: שני השודדים לבטח טרחו לא מעט כדי להיערך לשוד המתוכנן. הם הצליחו לפרוץ את החומה, להיכנס הביתה, אף אזעקה לא צלצלה ואף פעמון לא הרעיש. הם נכנסו בשעה שלווה, כשבעל הבית איננו, לבית שיש בו לא מעט יהלומים ואבני חן אותם ביקשו לשדוד - אבל ברכת 'שהכל נהיה בדברו' פלוס אמן כראוי - הבריחו אותם מהזירה, בלי שחוללו כל נזק! את כל הסיפור הזה סיפר בעל המעשה, הרב ד' הי"ו, להרה"ג רבי מאיר מיכאל גרינוולד שליט"א, שהוסיף על כך גילוי מפעים מאוצרו של בעל ה'אור החיים' הקדוש זי"ע: יש רבבת מזיקים המקיפים את האדם תמיד, כך כתוב בפסוק 'יפול מצידך אלף ורבבה מימינך'.

כן, עשרת אלפים מזיקים, וירוסים ונגיפים, שודדים וגנבים, מציקים ורעי לב, מקיפים ואורבים לכל אדם! ומה הביטוח מפניהם? כיצד ניתן להתגונן? הדברים אמורים בפרשת 'בחוקותי': 'ומאה מכם רבבה ירדופו'. מאה הברכות הנאמרות מדי יום - מנצחות את רבבת המזיקים. מאה הברכות הן הביטוח העוצמתי שלנו, של כל יהודי מפני כל מזיק, גדול או קטן, נראה כחבוי, גלוי כסמוי. רבבת המזיקים כולה נעלמת, כאשר היהודי מעוטר בהילת מאה הברכות היומיות! הסוד לצמיחה רוחנית! מגדולי ישראל שנסתלק בטרם עת, אולם רבים מתוכנו עוד זכו להכירו, היה הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל, רבה של אופקים. הוא נודע בגאונותו ובדרשותיו מעוררות הלב, ספריו כבשו בסערה את הציבור, ורבים נהנים מאוצרו גם בימינו. ביום מן הימים, נשאל כיצד הצליח לגדול ולהתפתח כל כך, מה סוד הצלחתו התורנית ומדוע זכה לעלות ולהתעלות להיכן שהגיע?! וכך השיב, תשובה מאלפת ועוצמתית: "מאה ברכות. מגיל צעיר, לקחתי על עצמי את עניין מאה הברכות, להקפיד לאומרן כראוי, להשקיע כוחות עצומים בהבנתן ובכוונתן. זה הסוד!" מדהים! במילים ספורות, המופיעות מפיו בספר 'רבותינו שבדרום', נחשף כי מאה הברכות הן לא רק ביטוח מפני כל פגע, לא רק מפתח לשערי השפע הגשמי, לא רק מעניקות ברכה בבריאות ובפרנסה - אלא הן גם פותחות את השער לשפע רוחני, להתעלות של אמת. הבה נתחזק באמירת מאה ברכות כהלכה, כי מהן מושפע שפע ברכה גשמי ורוחני כאחד!

(פניני פרשת השבוע של "דרשו")

■ אין אדם נוגע במה שמוכן לחברו!

מספר ר' נח ב. שליט"א: ביום ראשון פרשת לך-לך בשעות הצהריים עשיתי סדר בניירות שבמשרדי, והנה צץ לו דף נייר שקיבלתי בחודש שבט תש"פ מהרה"ח ר' מרדכי מלאכי שליט"א. היה שם סיפור מעניין. אמרתי לעצמי: כשיהיה לי זמן אולי אקרא אותו שוב. הכנסתי את הפתק לכיס, ולא ידעתי שהקב"ה קבע שהסיפור שכתוב שם יעלה וייזכר שוב בתזמון מופלא בדיוק היום - תשעה חודשים מאז הגיע לידי. וכך הווה מעשה: את המוסד שאני זוכה לנהל היום, הקמנו ב'עשרים אצבעות' - עשר אצבעות שלי ועשר נוספות של השותף שלי. עבדנו יחד בשיתוף פעולה נפלא, עד שחריקות קטנות הפרו את ההרמוניה. קשה לשים את האצבע על הדבר שהפריע. חילוקי דעות שהתגלעו בינינו הפריעו לזרימה של העבודה. השותף הוא בן אדם שאפשר לדבר אתו, בעל מידות טובות. ניגשנו להידברות רגועה, ובסופה הגענו למסקנה שדרכינו נפרדות. לעד אזכור לו את חלקו בתחילת הדרך, שמו ייחקק בין כותלי המוסד כאחד ממייסדיו, ואני אמשיך בקידומו ובניהולו. ביום ראשון בלילה, כמה שעות אחרי שעשיתי סדר בניירות, אני שומע שאותו שותף לשעבר קנה שטח סמוך למוסד שלי, והוא עומד להקים עליו בדיוק את אותו סוג מוסד שאני מנהל. זה היה עבורי ניסיון קשה מאוד. לשמוע שסמוך למוסד שלך עומד לקום מוסד מתחרה, זה לא קל, אבל לשמוע שהמנהל שלו הוא שותף לשעבר - זה הרבה יותר מ'לא קל'. צריך כוחות נפש לקבל את המצב באמונה.

ואכן קיבלתי כוחות. בדיוק באותו יום שלח לי הקב"ה סיפור בכיס - הסיפור שנרשם בפתק שמצאתי, כאמור, במהלך הסדר שעשיתי במגירות. את הפתק הזה קיבלתי מר' מרדכי מלאכי, שרשם בו סיפור ששמע מיהודי יקר שאינו רוצה לחשוף את שמו ברבים (שוחחתי עם ר' מרדכי והוא אמר לי מי הוא היהודי היקר). וכך מספר אותו יהודי יקר: אני מתפרנס מפריצת דלתות, מנעולים וכספות. לפני כמה שנים קיבלתי טלפון ממשרד עורכי דין. ביקשו ממני לבוא לבית עזוב ברח' חיים פרחי 6 בירושלים (כיום כבר בנוי שם בניין חדש). הגעתי למקום, ושם המתינו לי ארבעה עורכי דין. אנשים נכבדים שנראו מוזרים למדי בנוף של בית עזוב ומוזנח. המקום היה פתוח ושימש כמקום משחק לילדי השכונה. עתה, אחרי שנים של הזנחה, באו אותם עורכי דין והציגו את עצמם כמנהלי העיזבון של בוכרי עשיר שהיה בעל הבית של המבנה הזה. היורשים שלו הגיעו סוף סוף, אחרי שנים רבות, להחלטה על חלוקת הירושה, ועתה מטפלים בזה ברצינות. ממני הם מבקשים

שאפתח איזו כספת שנמצאת שם. ביקשתי שמונה מאות שקלים, וקיבלתי אותם מיד. אחר כך ניגשתי לכספת, תפסתי בידית הנעילה, משכתי קצת בחוזק, והנה הכספת נפתחה לרווחה. היא פשוט לא היתה נעולה! בעל הבית לא הספיק לנעול אותה טרם עזב את העולם... בתוך הכספת היו מסודרות בקפידה שרשראות ומטבעות זהב. עורכי הדין הזעיקו שמאי שיבוא מיד, והלה העריך את תכולת הכספת ב-1,750,000 דולר... נדהמתי. שמונים ושתים שנה עברו מאז בעל הבית נפטר. כספת פתוחה, מלאה זהב טהור, נמצאת במקום פרוץ ומופקר בלי שום שמירה. מיליון שבע מאות וחמישים אלף דולר מונחים בצורה נגישה, ואיש לא ראה, לא פתח, לא נגע! זה מנוגד לכל הסתברות הגיונית! שבועיים לאחר מכן קראו לי שוב מהמשרד של עורכי הדין. אותו בוכרי עשיר הותיר אחריו כספת בדירה נוספת, והפעם היא ממש נעולה, הם בדקו. תיארתי לעצמי אילו אוצרות מחכים שם, והבאתי אתי תגבורת - את אחי שהוא מומחה עוד יותר ממני. ניגשנו למלאכה בחדווה עשייה, עבדנו והזענו על פריצת הכספת. הכספת היתה זקנה מאוד, והמנעולים החזקים נתקעו עמוק בפנים מבלי שאי מי הזיז אותם במשך עשרות שנים. בסוף, אחרי שעתיים של מאמץ, נכנעה הכספת ונפתחה לרווחה. מה גילינו שם? סטים סדורים של סכו"ם נירוסטה ישן וחלוד. הם הושלכו אחר כבוד אל פח האשפה... ממשיך ידידי ר' נח ומספר: אחרי שקיבלתי את המידע על השותף שהחליט לממש את כשרונותיו סמוך כל כך למוסד שלי, נזכרתי בפתק השוכן בכיסי, והבנתי מיד כי שליחות מיוחדת נכונה משמים לסיפור הזה. הרגשתי שנשלח לי "פתק מן השמים" להראות לי שאין כל קשר בין הסתברויות הגיוניות לבין הצלחה או כישלון. זהב טהור יכול להישמר במקום הפרוץ ביותר במשך שמונים ושתיים שנה, והמקום השמור ביותר יכול להכיל אשפה. פרנסה היא משמים. אין אדם נוגע במה שמוכן לחברו. ואם כך לגבי פרנסה לאיש פרטי, ודאי שמניהול מוסד, שמטרתו להרבות כבוד שמים, לא אפסיד. אדרבה, שהחבר גם יבנה, כך נגדיל כבוד שמים יותר ויותר. לא השארתי את התובנה הזאת בכספת. למחרת התקשרתי לשותפי לשעבר, איחלתי לו הצלחה מרובה ואף הצעתי לו עזרה מצידי. שיצליח, זה הרי לא משנה מי עושה מה, העיקר שכבוד שמים יתרבה. התרומות שצריכות להגיע אלי - יגיעו אלי, ואלו שצריכות להגיע אליו - יגיעו אליו. אין אדם נוגע במה שמוכן לחברו אפילו כמלא נימה.

(גיליון השגחה פרטית)

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net